

20 - d i k S z á m .

N E M Z E T I
T Á R S A L K O D Ó

Május 16dik napján 1837.

Ú T A Z Á S O K ,

nemes Torda vármegye alsó kerületének nevezetesebb járásaiban.

(F o l y t a t á s .)

Kisérjük tovább városunk általános történeteit: szomorú korszaka Unvaly Erdélynek az első vagy nagy tatárjárás ideje. Ilyen szomorú vala az 1560 és 1564 közötti időszak is, a' tatároknál istentelenebb keresztények miatt. Mihály oláhországi vajda, és Básta, magyarországi hadvezér katonái valának az öldöklő, rabló, orozó, égető, kinzó, hitszegő, dobzódó, szentségtörő, erkölcs szennyesítő, Istent káromló, ember ördögök, 's ezek között legirtózatosabbak a' magyarországi hajduk. Báthori 'Sigmund, a' hig agyu hazánk fejedelmi pálczáját átadja Báthori Andrásnak, ki ellen feltámad Mihály vajda, 's előbb országától magfosztja, és utóbb életétől is megfosztatja. Mint fene ölyv elől a' gyenge madarak, félre vonják magokat tőle a' jobbérzetű hazafiak. Ekkor lát Torda egy szép jelenést, a' hajdani görög hon történetei közé illőt. Csáki István, lélektől hevülve, róza alatt, (sub rosa) Torda mellé a' Keresztes

mezőre gyűjti hazájának megfélemlert főnökeit, magához édesíti Aranyos szék hőseit, 's a' magyarországi hajduságnak oláhzászlók alatt szolgáló csapatait, szabadság zászlója alá szállítja Besztercze és Torda népeit, önkényt kezét fognak vele Maros szék 400 lovagai Tamásfalvi vezérsége alatt, honszeretetre tüzei a' hős, Kolozsvárnak légymeleg polgárait is. Csáki, kicsiny táborába mint haza védangyala, erőt, bátorságot, tanácsot lehell. Azonban, Mihály ellen, nem vélvén elég erősnek táborát, segédül hívja Bástat is. Nem képzelé a' derék férfi, hogy farkas ellen, hiénát keres nyájának oltalmára. Bástta megjelenik, és Csáki tisztelethől neki engedi a' főtabornokságot. Mihály felindúl Gy. Fejérvárról a' Maros mellett, Bástta is dobot üttet elébe menendő. Látta és hallotta mindezeket Torda és részt vett a' véres áldozatokból. Maros Décsé térén össze ütközik a' két tábor 1560ban september 18kán. Mihálynak hátat fordít a' szerencse, 's kiszalad Erdélyből, Bástta pedig Erdély rendeit Magyarország királyának hűségére felesketti. De alig száradott ki a' vér Décsé terén, ismét vész kezdé dúlni hazánkat. A' félhold megirigyelvén, hogy Erdély kettős kereszt alá hajlik, határait fenyegetni kezdi hadával, megijed a' rongált hon, és távoli védurától idejekori segítséget nem reménylén, magában kezd eszközt keresni védelmére. Báthori 'Sigmundot vissza hívja moldovai menedékéből, és országlatoson kezd tanácskozni kényes környületeiről. Ez alatt Mihály vajda Magyarországra megyen, Bástta is oda 's frigyét kötnek egymással, hogy egyesült erővel Erdélyt fogadott hűségére kényszerítsék. Tebát már most, Bástta és Mihály vajda együtt jönnek Erdély ellen, Báthori táborát Goroszló-

nál megverik 's átrohannak a' Meszesen; érkeznek Torda mellé is, és a' Keresztes mezőn tábornok ütnek, az honnan Mihály Tordára küldi katonáit 's felégeti az egész várost. Történt ez 1601ben.

Füstölgöttek még Torda épületeinek üszkei, 's már meg vala Mihály büntetve istentelenségeiért. Ugyanis: e' nagyravágyó vajda Básta feletti elsőséget követelvén magának, Básta czimborái által sátorában megöletik, hagyományok szerint, a' torda felvinczi útnak Létom nevű kaptatója körül, ott hol a' Létomnak Torda felőli oldalában egy kútfő mellett gyakran utazók pihennek. Ezután Básta feldúlván Erdélynek sok tartományait, Kolozsvár falai közé telepedik, Báthori 'Sigmund pedig török segédeivel Gerend mellé. Ezalatt Básta magyar hajdúi közül egy csapat Torda felé száguld 's béüt a' városba a' sóaknák felől, rabolnak, fosztogatnak, gyilkolnak itt magyarok, magyarok között. Új Torda vala kitéve főleg e' vademberek dühének, melynek lakósi közül 500zat és Csipke György ősz birájokat a' templomban és ennek czinteremében felkonczolták, testeiket pedig a' szent helyekbe rekesztett éhes ebekkel megétették; a' gyászos menekhelyen kívül maradott részit a' polgárságnak halomra ölték, elannyira, hogy Új Torda útszái sok ideig valának bűdösek holttestektől; egy sereg fejrőnépet és gyermeket pedig, valamely udvarba rekesztettek, hogy méhszárlások után rabságra vihessék. Azonban hír szárnyal Gerendre, és Báthori táborából, Csáki István Szindi Jánost számos vitézekkel Torda segítségére küldi. Szindi villám sebesen Tordára tűnik, megijed az ellenség, 's foglyait felejtve vissza-

szalád Kolozsvárra. Történt ez 1561ben. Elhagyván Básta Erdélyt 1564ben, 1565nek első negyedéig nem érte Tordát semmi különös vész, de szerencse se, mert ez alatt vonták tordai emberek is a' két kerekű lektikát. 1565nek elein kifosztatik a' szegény város mindenéből Básta követői által. 1607ben Rákóczi Sigmund fejedelem, Bethlen Gábort, a' vele elégedtlent Tordán vereti vasba, azon férfiat, ki 1615-ban fejedelemmé lett, és bölcs országlásával örök hirt szerzett magának. Bethlen elvirágzott országát ismét virágzásba akarván hozni, magas czéljának valóítására megteszen mindent, mit egy nagy ember megtehet. Mint nap, az égiháboru után ködbe borult völgyet, úgy deríté fel ő Torda völgyét is. A' néptelen és burján lepte Új-Tordát, lakkörével együtt, hazajokért di-csőségesen harczoló gyalog palotás vitézeinek ajándékozta, férfi és nő ágra szállandó nemesi joggal, elenged nekik minden királyi adányokat, merőben függetlenekké teszi őket. Ó Tordától: adott nekik sokadalmat, héti vásárt és czimert is, mely ilyen: egy veres paizs, melyen néhány kék öltözetű palotás vitézek, löszerekkel felfegyverkezve és hadirendbe állva, három udvari zászlókat követnek, melyek előtt két hadnagyok lovagolnak; buzogányaitat válra vetve; a' paizst, nyílt katona sisak fedi és ezt királyi korona, nemes kövekkel gyöngyökkel ékesítve; e' felett ismét három udvari zászlók lobognak, végre a' sisak kupjáról, mind két élire a' paizsnak selyemsallangok hullámszerűen le. Kőlt az adomány levél Gy. Fejérvárat 1619ben majus 25dikén; tartatik az eredeti példány az új tordai ev. ref. ekklezsia levéltárában.

Vér folyt Torda mellett és útszáin 1659ben is, mely noha nem volt hazafiaké, még is emlí-

tést érdemel, minthogy itt történt. Mehemet török császár, második Rákóczi György fejedelmet havasalföldéveli hadakozásáért, és lengyel királyságra való áhitozásáért fejedelemségétől megakarván fosztani, 's helyébe Barcsai Ákos-t emelni, ellene küldi török és tatárhadával Sejdi Akmet basát. Rákóczi Hátszegvidéken ütközetet vesz és felszalada Radnótra, utána indul Sejdi is, de midőn Marus Décese vérmezejét köszöntené, értesítetik, hogy Tordára mintegy 1000 gyalogkatona érkezett. Rákóczit segitendő. A' basa gondolatsebese Tordán terem 's itt a' háromfelé szaladó segédserget megtámadja, melynek egyik részét a' római bányáknál, más részét pedig a' tordamészkövi útban lefejezi, a' harmadikkal pedig Tordaútszáin mind addig viaskodik, míg nem sötétségvetvéget harczuknak. Barcsai Ákos elnyervén Erdély fejedelmi-pálczáját, vágytársa Kemény János ellene támad és megfosztja előbb fejedelemségétől, utóbb életétől is, 's helyébe következik 1661ben; a' török császárnak Erdély akkori védurának akaratja ellen. Ezért a' császár Ali basát, török és bucsáki tatár katonákkal Kemény ellen küldi, kik ezen alkalommal hamuvá égetik Tordát is. De térjünk még egyszer vissza, Barcsai Ákosnak második Rákóczi Györgyeli vitáira, mint melyekből e' két fejedelmek eltunte után Tordát illetőleg nevezetes környületek fejlődtek ki. Sejdi Akmet és Barcsai sok ügygyel bajjal kinyomván Erdélyből Rákóczit, Magyarországra mennek, hogy ottani birtokait is Erdélynek visszafoglalják. Ez alatt a' török császárnak erős táborával Ali basa is oda érkezik és megszállja nagy Váradot, mely Rákóczihoz hű vala, — 44 napi ostrom után feladják magukat. Várad bajnokai 1660ban

augustus 27ikén és feladásuk kötlevelének harmadik pontja szerint, onnan bántalom nélkül ki is költöznek. Első A p a f i M i h á l y fejedelem a' bontalan n. váradi bajnokok hőstetteit méltó jutalomra érdemesítvén; nékiek ajándékozta Tordá mellett Egyházfalvát. (mely eredetileg az aradi káptalan jószágá volt), Ó és Új-Tordában (s: Dézsen) az akkoron még pusztán és birtokosok nélkül heverő telkeket; Ó Tordát, mely eddig polgárváros volt Egyházfalvával egyesítve, nemes városok sorába emeli; és egyesíti Új-Tordával is, mely már egyébiránt is nemes volt; eléged a' lakosoknak minden királyi adányokat, és megerősíti régi szabadalmaikban. Költ az errőli adománylevél Beszterczén 1668-ban januarius 25dikén; tartatik az eredeti példány a' kolozsmonostori káptalanban. Ezen adománylevélben az irtak szerint egyesült Tordának czímer nincs adatva, hanem az 1721ben metszett pecsétnyomóján e' van: egy paizs, melynek mezéjén látszik tordahasadéka, ennek tetején egy tölgyfa, oldalában keresztbe tett sarlók és bányászcsákányok, fedi a' paizst zárt katonasisak, melynek tetejéből ismét tölgyfa bokréta nyúlik ki, aljából pedig sallangok függenek lefelé. Hihetőleg ezt használta Ó Torda nem egyesült állapotjában?

A' már kétegy Tordának, nemes Torda-vármegye törvényhatósága, melynek közvetlen kormányára alá bízott, municipális törvényeket szab eleibe; tisztségének választására és törvényes ügyeinek folytatására nézve.

1691, 1692, és 1694ben Tordán országgyűlések tartatnak; 1703 és 1704ben pedig előbb kuruczok, aztán vasas németek felégetik a' várost. Nem történt ezen innen semmi nagy dolog, némely vallásos viszonyokan kívül, melye-

ket nem említeni kötelez azon vallásos türedelem, mely közöttünk egész mértékűleg uralkodik, és csak azt jegyezzük meg, hogy a' piaczi nagy templom 1722ben ment vissza rom. catholicusok birtokába.

A' kétegy Torda népessége 7149 lélek. Lakószai: magyarok, székelyek, szászok, néhány megmagyarosodott tótok, örmények, oláhok és cigányok, kik között a' nem magyarok is peregre beszélnek nemzeti kerék nyelvünket. Különleg említést érdemlenek az örmények, kik sápitó nyelvek hangejtéseiből mértékszeresebb nyelvünkbe semmi beljegyet nem visznek át, noha ők és más nemzetek is nem mindenkor kerülhetik el ezt. — A' keresztény vallásnak hazánkba bevett vagy eltűrt minden ágazatai virágoznak városunkban, a' szent türedelemnek egész terjedelmében, és olyan kitünőleg, hogy sokszor ugyan azon egy templomban — mint sok kapuju — menyországban — mindenféle felekezetűek öszveseregelve, énekelnek és imádkoznak, mint egy akol és egy pásztor nyájai. És ha szabad laikusznak ilyen tárgyhoz szólni, úgy hiszem és vallom hogy: Tordán meg van a' szentek egyessége, és ide eljött az Istennek országa, miért minden nap könyörög a' kereszténység I d v e z i t ő n k i mádságában. — A' tordai vallásos felekezetek népessége: rom. cathol. 1008; egyesült gör. hitűek 1073; nem egyesült gör. hitűek 314; luth: 29; ev. ref. 5562; unitarius 1565.

Van Tordán 10 templom, ide számlálva tor-daaknait is: 3 a' rom. catholicusoké; 2 az ev. reformatusoké, 1 az unitariusoké, ugyan ennyi a' lutheranusoké, 2 az egyesült, és 1 a' nem egyesült gör. hit vallásuaké, melyekről jegyezzük meg:

a) A' rom. catholicusok piaczi nagy temploma, melynek építéséről már szözlöttünk, igen szép

mive az építészetnek, és belső szépségét sokra nevelik festőművész **Vitkai József** urnak egyszerű, de remek festései; második temploma ezeknek épült 1605ban, Ó Tordának Kolozsvár útszájában, mely mellé szt. **Ferencz** szorosabb szerzetének kolostora is van épülve; harmadik nem régi templomuk áll a' sóaknáknál Torda felett, mely bélyeges római téglákkal van kirakva.

b) Az ev. reformatusok egyik temploma Ó Tordában egy 1616ban épült vár romjai között foglal helyet, melynek eredetéről már volt szó, ezt idő, tűz és ellenség általi rongált állapotjából lehetőségig helyre hozta t. t. **Harkányi Miklós** úrnak, a' kérdéses felekezet 1835ben boldogul kimult, és szinte 50 évekig szolgált papjának fáradhatatlan munkássága; — második igen szép temploma az ev. reformatusoknak Új Tordában díszeskedik, melynek csak hátulsó fele maradványa az 1204ben épültnek.

c) Az unitariusoké Ó Torda közepén fekszik, Rákospatakának félszigetében, a' tisztelt felekezet régibb oskolájának falaiból építve, díszesült toronnyal 1788 — 1800ban.

d) A' lutheranusok temploma eddig Ó és Új Torda között volt, most pedig Ó Tordának Egyházfalva nevű részében, örök emlékű **Első Ferencz** császárunk kegyéből szt. **Pál** szerzetese volt templomának romjaira építve, és egészen új toronnyal ellátva — felszenteltetett 1856ban.

e) Az egyesült görög hit vallásuk tornyos temploma Ó Torda Kolozsvár útszáját díszesíti, egy kis deszka temploma pedig Új Torda végén indult pusztulóba.

f) A' nem egyesült görög vallásuk szegény temploma Ó Torda n. keleti szélében, gyönyörű kilátással kedveskedő domboldalon foglalt helyet.

Polgári épületei között városunknak említést érdemlenek a' tanácsház, k. fiskusháza, katonai raktár, serfőzőház, telekibethlen-rhédei-velics és simonházak, melyeken kívül, néhányat kivéve, a' többiek idomtalan díztelen, szennyes rongyos épületek, — Az utazókat Ó Tordában a' Czifrafogadó nevű vendéglő, a' Fejérlónáli vendéglő's néhány más czimtelenek; Új Tordában a' Dragonyosnáli vendéglő fogadják el. Legkényelmesebb ezek között a' Czifrafogadó.

Helyes politzia ellenére Ó Torda keskeny piacának közepén áll az idomtalan mézárszék, csinosodó korunk daczára. Ettől nem messze apró pálinkás csárdák és borházak előtt hemzseg mámoros agyu és fajtalan beszédű pór nép; de az ezektől elundorodott lelket felderíti egy szép mű, ha piaczon alól, Rákospatakán keresztül haladva, Egyházfalvát elhagyva, felkeressük az aranyosoni fedeles ívhidat, melyet helybeli születésű építőmester néhai Kövecsi János épített művéhez illő homlok fallal díszesítve. Azonban nemes éldeletét lelkünknek itt is megmérgekesíti a' mű szánandó sorsa, midőn jármain, oszlopain, ívezetén nyomait látjuk hosszas esőcsorgásoknak, melyeknek következése miatt, az ívemelő gerendák végei megtaplósodtak, alábbrokkantak, és maguk után vonták az ívhúrok (Cordae) elszakadását is, elannyira, hogy ennek előtte néhány évvel a' híd alsó ívezete a' felsőnél már alább volt süllyedve 9 — 10 hüvelykkel. Szinte hinni lehetne, hogy pusztítás Démona ül hídte-tőn, mely gondatlan fiaktól irigyli hogy atyjaiik ily művet akartak és tudtak építeni.

Kétegy Tordának van négy főútszája, melyek közül kettő végig nyúlik mind két város főbb részein, különböző darabonkénti nevezetek

alatt; összekötik ezeket több kisebb útszak és sikátorok. Ó Torda útszái közül a' piacosabbak ki vannak kövezve két oldalokban; Új Torda még most kezd kibujni sárból; de tyúkszemes talpu ember jobb ha sárban jár, mert, a' kövezetet egy fagótos cigány vízmértékezi és rakja öszve kőta szerintes hangugrásokhoz mérve.

Városunk nevelő intézetei között jelesebb az unitáriusok gymnasiuma Rákos ismeretes félszigetén. 1589ben épült volt ennek két emeletű kőépülete, mely idővel templommá változott által, 's helyette fából építének mást. Legelső főtanítója ennek Szentmártoni Bálint volt, ki Valentinus Sancto martinatusnak írta nevét, jelennen számlálja 33dik főtanítóját, ki mellé senior név alatt a' kolozsvári kollegyomból tanulást végzett ifiak közül küldenek egy segédtanítót; tanítják itt a' latin nyelv kezdeteit bészárólag a' rhetorikáig, megelőzván ezt a' poësis, 's ezek mellett a' köz életben szükségesebb tudományok elemeit is.

Hasonló lehetne ehhez, az ó tordai ev. reformátusok iskolája is, melyben rég óta két tanulatlan deák kontárkodik, mivel illendő készületű főtanító számára járandó alapítványok jövedelmét elnyelte a' fenéktelen papzsák, melyből ennek előtte kevés idővel sok ügygyel bajjal csak ugyan kivonatott volt. Látható ebből, hogy a' nevelés mennyiben érdeklí az illető megye főnökeit és a' szülőket, kiknek legszentebb kötelességek gyermekeik erkölcsi nevelése. A' római catholicusoké virágzóbb ennél, mert tanítása segéd papra bízott. Van egy kis népszerű oskolája az új tordai ev. reformátusoknak is, de ennek egyedei se szedik le a' csillagokat.

A' nő nem oskolái között ismét különös említést érdemel az unitáriusoké, melyben val-

lás és nemzetbeli különbség nélkül t. Aradi úr, utáhozásra méltólag tanít: vallást, olvasást, természet históriát, geographiát, szép írást, éneklést és lantot.

A' többiek nem érdemlenek tentát. Casinója nyílt Tordának 1835ben januarius 10dik napján, Erdélyben első, melynek jótékony hatása tapasztalható.

A' nép időtöltései, mint mindenhol, különbözők: az emberkort ért mesterember szeretett barátjával ha egy pohár bort kiüríthet, és e' mellett ha néhány filkót is üthet, nem igen kíván több időtöltést; tánczot kedvell az ifúság, de inkább magános házaknál mint közteremben, hol nem egészen szelid örömeit nem öntheti ki kényelmeként, sokszor közökbe pattannak a' nyers szülők is 's pattogtatva járják el a' vig magyart. A' művelt férfinem casinói olvasó vagy játszó asztalok mellett keresi éldeletét, melynek divat újságait, regényeit, Vasárnapi Ujságot, zsebkönyveit, a' nő nem is dicséretes szorgalommal olvassa honszobáiban, hol csak ugyan nem mindenkor kerülheti el az öreg kávéének bűneit; mind a' két nem, kellemes nyári napok innepein, az ívhid melletti berekben keresi időtöltését, melyben 1835ben vágattak szekerező sétáló utak, és gyalog ösvények.

All a' város törvényhatósága három évenként változó Főhadnagyból, ki is a' tanács elnöke, halálokig nem változó 11 tanácsnokból, egy fő és egy aljegyzőből, 40 személyű választottságból, melynek elnöke a' főszónok, és több altisztekből.

Csigaháton halad Tordán a' kézimesterség, melynek egyik oka az: hogy több mesterember van, mint mennyinek város és vidék elégséges dolgot adhatna, másik oka pedig az: hogy mes-

terembereink mesterségeiket tökéletesíteni nem igyekeznek, czéhi törvények szerént vándorol az ifjú mester három évekig, de hol? E ny e d e n, K. Fejérvártt, Dézsén, Zilahon, ritkán egyebütt; haza jön majd csak annyival mennyit tudott, mert többet az említett hetedhét országon túl fekvő városokban sem találhatott; elkészíti remekét; melynek megítélése 's a' czéhbéli bévétel mi sok vissza élésekkel legyen egybe kapcsolva, azt annyival inkább elmellőzöm, mert így van ez, minden tekintetben más kisebb magyar városainkban. Milyen sokat tehetnének a' czéhek biztosai ha haza is nemzet javára mesterembereinket kiemelni igyekeznének a' méltó vád alól? Azon kevesek, kiket merész, de igaz írásom nem érdekelhet, a' leczkéből ne vegyenek magokra semmit. BCU Cluj / General University Library Cluj

Ez az oka, hogy a' tordai mesteremberek nagy része szegény, nem pedig az, hogy közel van Kolozsvár; készítsenek csak ő kegyelmek olyan ügyes jó szép mesterműveket mint a' kolozsváriak, vagy pestiek, hígyék el hogy senki sem megyen túl Feleken vásárlani, sőt még más-honnan is ide jönnek: de, suum cuique; a' tordai fazékosok azonban méltó dicséretet érdemlenek, kiknek edényei nem csak Erdélyben, hanem Lengyelországban, és Bukovinában is híresek és kelendők; ezen kívül: ha ő kegyelmek társaságot formálnának, mert egynek kettőnek költséges lenne, és a' város közelében levő porcellán földből porcellán edényeket is készítenének, még nagyobb lenne dicsőségök és hasznuk. Mit szól mind ezekre Baczoni uram, fazékasaink jelesebbike?

(folytatása következik.)

A' V A D Á S Z K Ű R T.

Az ismeretes cseh történetíró Hagek „cseh évkönyvében“ következőleg ír Jaromir herczegről: Midőn III. Boleslaw halála után 1005-ban a' fia Jaromir elfoglalta a' herczegi széket, a' Wrschowecz család Chehország legjelesb' s leggazdagabb nemzetségei közé tartozott. De ennek következtében oly kevély 's felfuvalkodott lett, hogy azzal, mivel az ég oly gazdagon megáldotta, meg nem elégedvén, oda nézett, hogy valamelyik tagja országot 's embereket kormányozzon. Nevezetesen Wrschowecz Kochanra nézve volt a' családnak ilyes nézete. De elébb az egész herczegi nemzetséget kikeltett irtani; meghatározták tehát, hogy kezdjék az ifju herczegen.

Egy szép nyári reggel, midőn a' hajnalcsillag' felragyoga, kísérettel vidámon herczegök udvarára vágattak 's kérték hogy a' herczeg lovagoljon ki velek a' vadászatra, mivel a' hajnalcsillag barátságos fénye tiszta és szép napot ígér. A' gyanútlan herczeg semmi rosszat nem sejtve, hamar reá engedte magát beszélletni, búcsut vett nejétől, 's elvágatott a' Wrschoweczek társágában jó kedvvel, csupán két emberétől kísértetve, kik közül egyik Howora 's a' másik Hrziewicz nevű volt.

A' herczeg eltávozása után neje viszont elszünnyadott 's imé! azt almodja, hogy egy égi tünemény feléje szállva, neki e' szavakat mondja: „Kelj fel legitt haladék nélkül 's parancsold meg, hogy ötven ember lovagoljon el férjed után az erdőbe. A' hozzá vezető út kifog nekik jelentetni. Csak ne késedelmezz, mert őt nagy vész fenyegeti.“ Ezen látványtól rémülten a' her-

czegnő kiébredett 's sebtén teljesíté az álmában kapott parancsot.

E' közben a' vadásztársaság az erdőben ért. A' többek ide 's tova elszéledtek, csak a' Wrschowczek maradtak Jaromir körül; nem hagyván öt szemek elől. Végre egy hegyen eső nyílt térre jutva, lovának kantárszárát megragadták, öt lováról lerántották, mindenéből kivetkeztették, kezeit 's lábait öszveköttették; négy karót a' földbe vertek, 's most kifeszített kezekkel 's lábakkal hanyatt feküve kikötötték azokra; ekkor lovokra ültek viszont 's azzal szereztek magoknak mulatságot, hogy a' herczegen több ízben át-szöktettek. A' szegény herczeg ily segéd nélküli állapotjában, mint most vala, Isten oltalmába ajánlotta magát, buzgó fohászokat bocsátva ég felé. Wrschowczék hallva ezt, csúfondárosan mondák neki: „Imádkozz csak, a' mennyit tesszik, de sem Isten, sem egyik szentje is nem képes téged kezeinkből kiszabadítani!“

Midőn ezen mulatsággal megelegűltek, a' karókról feloldozák 's felállíták. E' közben Howora véletlenül oda lovaglott 's nem kicsiny volt borzadása, midőn urát meztelen pillantá meg, 's hátra kötözött kezekkel. Sebtén féket rántva elvágatott, hogy a' herczegnek valahonnan segítséget hozhasson. Ekkor szemébe tűntek a' prágaiak, kik lovaikat egy közel faluban hátra hagyták, a' herczeget az erdő sűrűjében gyalog felkeresendők. Mily öröm a' hű Howorára nézti! szinte lélekszakadtan kiálta nekik: „Siessetek utánam oly gyorsan, mint lehet; urunk élete veszedelemben van. Én lovamon előre sietek 's időről időre fúvandom vadászkürtömet. A' hang felé irányozzatok lépéseiteket!“

Ez alatt Wrschowczék új büntétet gondolván ki, a' herczeget meztelen egy tölgyfához

kötözték, 's távolról rá — mint célra — lödöz-
ték nyílaikat. De a' gondviselés különösképpen
most is megőrizte 's ő sértetlen maradt. Ezen
pillanatban érkezik Howora lóháton, Wrschow-
weczének ez igen roszkor esék, mert elárul-
tatástól féltek. Hirtelen hát rárohantak, elfogák
's átadák társának Hrziewicznek, (ki velek
egyét értett volt) azon parancsolattal, hogy min-
den további czerimonia nélkül a' legjobb tölgy-
fára függeszse fel. Howora mivel látta, hogy
futással nem lehet menekedni, a' sorsra bizta ma-
gát, csak azon egy alázatos kéréssel folyamodván
Wrschoweczékhez, hogy három kedvencz-
darabjait halála előtt fúvhatná el vadászkürtjén.
Ezek felkaczagtak kíváнатán, de minthogy Ho-
wora ismért jeles kürtfúvó vala, egyezésöket a-
dák. Ő tehát vevé kürtjét 's jó kedvvel fúvá el az első
darabot. De mikor elvégezte, egy hurkot vetet-
tek nyakába, 's parancsolák, hogy mászson fel
a' kimutatott tölgyre, melyen társa már reá vá-
rakozeék. Wrschoweczék magok segíték fel-
ötet 's inték, hogy a' kürtöléssel ne késedelmez-
zék sokáig. Hogy fenn vala a' fán, lovagosan
egy ágra helyezte magát 's elfúvá második ked-
venczdarabját is. Ezzel lelkét Istenének, gyerme-
keit pedig társának 's hóhérjának ajánlván, el-
kezdé a' harmadikat is, szorongással tekintve min-
den felé barátaiért, a' prágaiakért. De midőn
Hrziewicznek e' hosszasnak tetszett, vadász-
kürtjét tőle elvéve, készült őt kivégezni. Eppen e-
zen pillanatban bukkantak ki az erdő sűrű ho-
mályából a' prágaiak, a' kürt hangja felé tartók.
A' gyilkosokat elfogták 's urokat hűséges szol-
gájával ki mentették a' halálos vészből.

Hogy a' gyalázatos árulókat az igazság kar-
ja elérte, szinte említeni sem kell.

A' hű 's okos Howora ellenben a' leggaz-

dagabban megjutalmaztatott 's nemesi rangra emeltetett. Hagek őt Csehországban első urnak nevezi 's említi hogy czímerét két — keresztbe helyezett — fekete faág ékesíti, mindenike 5 — 5 ágboggal, arany mezőn.

CCI.

BARÁTSÁG 'S SZERELEM.

St. Cristoforo szigeten, a' britt Addison szerint, egy angolnak több rabszolgái voltak. Ezek közt vala egy gyönyörű négerhölgy 's két kellemes külsejű ifjak, kiket legszorosabb barátság egyesített.

Szerencsétlenségökre mind ketten oly heves szerelemre gyultak ama' hölgy iránt, mint a' milyenre csak ama' népképes. A' szeretett kezét bár egyik sem akarta elfogadni a' másik meg egyezésén kívül, de másfelől viszont egyikök sem is akart arról önkényesen lemondani. Ily körülmények közt szenvedélyök a' legfelső fokra emelkedett, míg nem a' barátság 's szerelem ezen küzdése őket iszonyu elhatározásra hozta. Egy napon ugyan is a' két néger ifju a' gyanútlan hölgyet meghívja sétára. Egy közel erdőbe érve, mindketten töröket az ártatlan hölgy vérével festék, ki őket oly kimondhatlan szerelmi lángra gyújtá! Ezután a' legforróbb könnyekkel öntözék a' hűledező testet, míg nem önnön kebleket is átdöfve, a' szerencsétlen Szépnek oldalánál adák ki véglegelletöket!

Rkptk.